

Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Sınır Bölgeleri ve Sınırötesi İşbirliği: Edirne-Kırklareli Örneği

Turkish Border Regions and Cross-Border Cooperation in the EU Accession Process: The Case of Edirne and Kırklareli

Ervin SEZGİN, Gülden ERKUT

ÖZET

Sınır ötesi işbirliği, sınır bölgelerinin gelişmesine ve komşu ülkeler arasında iyi ilişkiler kurulmasına katkı sağlayan önemli araçlardan birisi olarak gösterilmektedir. AB'nin öncü destekçileri arasında yer aldığı bu tür işbirlikleri, adaylık süreci ile birlikte Türkiye'nin de gündemine girmiş, Bulgaristan ve Suriye ile sınır ötesi işbirliği programları uygulamaya konulmuştur. On beş yılı aşkın süredir deneyimlenen sınır ötesi işbirliği programları aracılığı ile özellikle Edirne ve Kırklareli illerinde yüzlerce proje gerçekleştirilmiş ve bu alanda bir kurumsal yapı oluşmuştur. Bu çalışma, 2013 yılında gerçekleştirilen bir saha çalışmasına dayanarak Edirne-Kırklareli bölgesindeki sınır ötesi işbirliği deneyimini incelemektedir.

ABSTRACT

Turkey has been engaging in cross-border cooperation projects for over a decade, and these accelerated following the granting of EU candidacy status to Turkey. The major cross-border cooperation activities take place on the western border regions of Turkey, namely on Edirne and Kırklareli, two provinces which border EU member country Bulgaria. Here, under the auspices of the IPA-CBC programme, several projects have been realized targeting various sectors, from infrastructure development to joint festival preparations. In addition, various actors from public institutions related to central government, municipalities, business organizations and NGOs have been involved in the process of generating a diverse institutional structure. Based on a field study conducted in the summer of 2013, this study aims to explore the established institutional structure of cross-border cooperation in Edirne-Kırklareli Border Region, by analyzing the projects realized, and questioning central-local relations and perceptions of cross border cooperation projects among the local actors through in-depth interviews.

İstanbul Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul.
Department of Urban and Regional Planning, Istanbul Technical University, Istanbul, Turkey.

Başvuru tarihi: 01 Ekim 2013 (Article arrival date: March 31, 2014) - Kabul tarihi: 31 Ocak 2014 (Accepted for publication: July 24, 2014)

İletişim (Correspondence): Ervin SEZGİN. **e-posta (e-mail):** ervinsezgin@gmail.com

© 2014 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2014 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Sınır bölgeleri 20. yüzyılın sonlarına kadar, başta askeri nedenler ve uluslararası politikalar sebebi ile ulus devletlerin kalkınmalarına öncelik vermediği, buna karşılık merkeze bağımlılıklarının devamını sağlamak üzere politik ve ideolojik baskı uyguladığı yerler olarak tanımlanmaktadır.¹ Tecrit ve merkeze bağımlılık, özellikle soğuk savaş döneminde sınır bölgelerinin belirgin özelliğidir. Sınır bölgelerine özel anlam katan bir başka unsur ise buldukları konum itibarı ile uluslararası ilişkilerin bu bölge halklarının gündelik yaşamının bir parçası olması ve bu durumun sınır bölgesi kimliğine, farklı kültürlere açık olma, değişik yaşam ve yönetim biçimlerini gözlemleyebilme ve kendi yaşamları ile karşılaştırabilme olanağına sahip olma olarak yansımalarıdır.² Bu özel durum gündelik hayatta kaçakçılıktan sınır ötesi ticarete, akrabalık ilişkilerinden kültürel alış verişe kadar pek çok alanda kendini göstermektedir. Küreselleşme ile birlikte ulus devlet sınırlarının gittikçe daha geçirgen olmaya başlaması, ulus üstü düzeyde kurulan ittifaklar ve oluşturulan AB, NAFTA gibi yapılanmalar sonucu sınır bölgelerinin tarihten gelen koşulları dönüşüme uğramakta ve bu tür bölgelerin özel durumları, birer içsel kaynak olarak değerlendirilerek bölgesel kalkınma için fırsata dönüşmektedir. Sınır ötesi işbirliği (SÖİ), bu çerçevede hem sınır bölgelerinin, hem ulus devletlerin, hem de ulus üstü yapılanmaların gittikçe daha fazla üzerinde durduğu bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Sınır ötesi işbirlikleri dünyada, sınır bölgelerinde yerel kalkınmayı canlandırmak ve komşu iki veya daha fazla ülkenin sınır bölgelerinden başlayarak karşılıklı iletişimlerini ve etkileşimlerini arttırarak bütünleşmelerini sağlamak amacı ile kullanılmaktadır.³ Ulusal düzeydeki ilişkilere ve devlet yapılarına bağlı olarak, bütünleşmenin ileri noktalarında sınır ötesi işbirlikleri, kamu idaresi, mekânsal planlama, çevre koruma, afet yönetimi gibi alanları kapsayan bir yönetim sistemine evrilebilmektedir.⁴

Örneklere bakıldığında Vazquez-Castillo⁵ sınır bölgelerinde mekânsal planlama işbirliklerinin ve bu doğrultuda oluşturulan kurumların işlevini Amerika Birleşik Devletleri Meksika arasındaki SÖİ türleri üzerinden incelemektedir. Burada SÖİ komşu ülkelerin sınır bölgelerinin ortak planlama sorunlarının çözümünde ve sınır aşan fakat ortak hareket edilmesi gereken, akarsu havzaları gibi konuların yönetiminde işlevsel bir araç rolünü üstlenmektedir. Smart ve Lin⁶ Hong Kong-Çin

arasındaki ekonomik farklılıkların her iki taraf için de bir büyüme potansiyeli yarattığını ve bunun yerel aktörlerin işbirliği sayesinde bir büyüme koalisyonuna dönüşebildiğini göstermektedir. Scott⁷ ve Sparke⁸ ise hem Kuzey Amerika’da hem Avrupa’da bütünleşmenin ve sınır ötesi bölgeciliğin SÖİ’yi de içerecek şekilde bir politika yapma ve yönetim biçimine dönüştüğünü belirtmektedirler. Bu tür örneklerin içinde buldukları ülkelerin yönetim biçimlerine ve politik bağlarına göre değişmekle birlikte, küreselleşmenin de etkisi ile yeniden tanımlanan (sınır ötesi) bölge biçimleri arasında olduğu ve SÖİ’nin sınır bölgelerinin küresel çapta rekabet edebilirliğinin önemli bir parçası olduğu vurgulanmaktadır.

Sınır ötesi işbirlikleri bir yönü ile kamu hizmetlerinde etkinliği ve verimliliği arttırmak amacı ile yaygın olarak kullanılan (ülke içi) yerel yönetimler arası işbirliklerini andırmaktadır. Her iki işbirliği türünde de yerel yönetimler güçlerini ve ellerindeki kaynakları birleştirerek, ölçek ekonomilerinin getirdiği avantajlardan faydalanmakta, tek başlarına hem teknik kapasite hem de mali olanaklar bakımından yerine getirmeleri mümkün olmayan hizmetlerin gerçekleşmesini sağlamakta ve karşılıklı olarak yüklenilen sorumluluklar gereği şeffaflık ve hesap verilebilirlik konularında ileri adımlar atmaktadırlar.⁹ Bununla birlikte sınır ötesi işbirlikleri bazı yönleri ile ülke içi yerel idareler arası işbirliklerinden belirgin olarak ayrılmaktadır. Bu yönlerden ilki sınır ötesi işbirliklerinde konunun iki boyutlu ve iki ölçekli olarak ele alınmasıdır. Tanım itibarı ile SÖİ iki komşu ülkenin sınır bölgeleri arasında cereyan eden bir eylem olduğundan, hem yerel idareler hem de uluslararası ilişkilerin alanına girmektedir.¹⁰ İkinci bir ayrıştırıcı yön, SÖİ’nin sadece yerel yönetimlerin egemenlik alanında kalmaması, farklı aktörlerin de katılımına izin vererek, yönetim mekanizmalarının etkinleştirilmesinde bir araç olarak kullanılabilmesi özelliğidir. Bununla bağlantılı olarak, sınırın iki tarafında yaşayan halklar arasındaki iletişim ve etkileşim yollarını açmak, yerel idareler arasındaki işbirliklerinde öncelik olarak tanımlanmayan üçüncü bir alanı oluşturmaktadır. Dördüncü olarak, SÖİ var olan mali kaynakların etkin kullanımı ile sınırlı kalmayıp, ulusal ya da ulus- üstü düzeyden de bu amaçla tahsis edilen fonlardan da yararlanabilmektedir. Sadece bu amaç için tahsis edilen fonların varlığı, sınır bölgelerinin gelişimi için ek kaynak yaratılmasına olanak vermektedir. Son olarak, SÖİ, özellikle Avrupa Birliği (AB) örneğinde görüldüğü gibi yerel ve ulusal ile

¹ Martinez, 1994.

² Martinez, 1994; Kaplan, 2000.

³ Tamminen, 2004.

⁴ Van der Veen, 1993; Virtanen, 2004; Scott, 2003.

⁵ Vazquez- Castillo, 2001.

⁶ Smart ve Lin, 2004.

⁷ Scott, 1999 ve 2003.

⁸ Sparke, 2002.

⁹ Benton, 2013; Delabbio ve Zee-

mering, 2013; Hilvert ve Swindell, 2013.

¹⁰ Baud ve Van Schendel, 1997.

birlikte, ulus- üstü ölçeğin de yönetim mekanizmalarına (mü)dahil olduğu, çok katmanlı yönetim (multi-level governance) olarak tanımlanabilecek bir yapı sergilemektedir.

Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen özellikleri ile sınır bölgelerinin ekonomik ve sosyal gelişmesi için önemli bir unsur olan SÖİ'nin Edirne ve Kırklareli illerindeki güncel durumunu, AB politikaları ve merkez-yerel ilişkileri bağlamında incelemektir. SÖİ'nin belli başlı kullanım alanları, bu konuda öne çıkan aktörler ve gelişiminin önündeki engeller de bu çerçevede değerlendirilmektedir. Söz konusu illerin seçilmesinin sebebi, burada uzun bir süredir AB fonları aracılığı ile bir SÖİ programının yürütülmesidir. Bu açıdan bölge, Türkiye'nin AB üyeliği ve daha genel olarak Avrupalılaştırma sürecinin yerel üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir okuma yapmaya da olanak sağlamaktadır.

Çalışmada AB ve Türkiye'nin SÖİ konusunda yapmış olduğu yasal düzenlemeler ve bugüne kadar gerçekleştirilen projelerin analizi ile birlikte, SÖİ'nin bölgedeki etkilerini araştırmak üzere 2012-2013 yıllarında gerçekleştirilen bir saha çalışmasının sonuçları veri olarak kullanılmaktadır. Görüşmeler Edirne ve Kırklareli illerinde, valilikler, kaymakamlıklar, belediye başkanlıkları, AB ofisleri, TRAKYAKA bölgesel kalkınma ajansı Edirne ve Kırklareli yatırım destek ofisleri, belediye birlikleri, milli eğitim bakanlığı müdürlükleri ve okullar gibi kamu kurumları, sanayi ve ticaret odaları ve STK'lar ile gerçekleştirilmiştir. Söz konusu kurumlar ya SÖİ alanında yönlendirici olmak, ya da SÖİ projelerinin faydalanıcısı olmak niteliklerine sahiptirler. Toplam 49 kurumdan, SÖİ konusunda yetkili en üst düzey 55 kişi ile ortalama 55- 60 dk. süren derinlemesine mülakatlar sırasında kurumların sınır ötesi işbirliğini algılama şekilleri, topluma ve kendi kurumlarına yansımaları, beklentileri, SÖİ etrafında kurulan kurumsal ilişkiler, ve bu alandaki merkez- yerel ilişkileri hakkında sorular sorulmuştur. Görüşülen kurumlar Tablo 1'de listelenmiştir.

Makalenin izleyen bölümleri şu şekildedir: AB'nin sınır bölgeleri ve SÖİ'ye yönelik politikaları, bütünleşme ve bölge politikaları bağlamında ikinci bölümde değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde Türkiye'nin SÖİ deneyimi, AB üyeliği hedefi ve Avrupalılaştırma süreci bağlamında değerlendirilecektir. Dördüncü bölümde, ulus- üstü ve ulusal düzeyde oluşturulan SÖİ politikalarının yereldeki yansımaları, Edirne- Kırklareli bölgesi üzerinde incelenecektir. Makale genel bir değerlendirme bölümü ile sona erecektir.

Avrupa Birliği'nde Sınır Ötesi İşbirliği

1992'de Maastricht anlaşması ile bugünkü halini

alan AB'nin kendisi bile en geniş anlamı ile bir sınır ötesi işbirliği süreci olarak algılanabilir. Schengen anlaşması ile ulaşılan dolaşım serbestisi, ortak para birimi ve gümrük birliği ile perçinlenen ekonomik bütünleşme ve AB parlamentosu, konsül ve komisyonu gibi ulus-üstü yönetim unsurları aracılığı ile dış ilişkiler, tarım gibi alanlarda üretilen ortak politikalar, üye ülkelerin ulusal sınırlarının (diğer bir deyişle AB'nin iç sınırlarının) önemini yitirmesine ve Birliğin iş birliği içinde hareket eden bir ülkeler bütününe dönüşmesine sebep olmuştur.^{11,12} Bu bağlamda AB'nin genişleme ve bütünleşme sürecinin küresel düzlemde devam eden ve en genel anlamı ile malların, sermayenin, hizmetlerin ve insanların hareketliliğinin artması ile ilişkilendirilen küreselleşme süreci¹³ ile denk düştüğünü belirtmek gerekir. AB'de izlenen politikalar bu doğrultuda olmuş ve özellikle Birlik sınırları içinde söz konusu akımların önündeki engelleri kaldırmak üzere kararlar alınmıştır.¹⁴

Sınırların ve sınır bölgelerinin taşıdığı anlam da bu süreç içinde dönüşüme uğramıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde, özellikle soğuk savaşın etkisi altında olan bölgelerde, ulusal sınırların ayrıştırıcı nitelikleri ile öne çıktığı kabul görmektedir. Bu dönemde sınırlar sadece fiziksel engeller olarak değil, yaşam tarzlarını, yönetim biçimlerini ve büyük ekonomik uçurumları birbirinden ayıran "sembolik" ayırıcılar¹⁵ olarak ortaya çıkmaktadır. Sınır bölgeleri ise olası bir savaş durumunda ilk kaybedilecek topraklar olarak, yatırım anlamında da merkezi hükümetlerin uzağına düşmekte ve genel olarak bakıldığında, ülke ortalamalarına göre az gelişmiş bir görünüm sergilemektedir.¹⁶ Bu dönemde, biza-tihi sınırın varlığı da sınır bölgelerinin az gelişmişliğini pekiştiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir, zira pazar alanlarının önemli bir kısmı sınırın karşı tarafında ve ulaşılamaz bir durumda kalmaktadır.¹⁷ Bu iki özellik, sınır bölgelerinin hem fiziksel, hem de ekonomik ve sosyal açıdan merkezden irak, fakat kalkınma açısından merkeze tamamen bağımlı, dolayısı ile yüzlerinin kendi çevrelerine değil de merkeze dönük bir konumda olmalarına neden olmaktadır. Merkezi hükümetlerin ilgi alanına ağırlıklı olarak güvenlik olgusu çerçevesinde girilen sınır bölgelerinde bu durumun ideolojik yansımaları da olmaktadır. Kimi uç örneklerde, iç bölgelerden nüfus transferini de içerecek şekilde işleyen ulus dev-

¹¹ Ricq, 2006; Archer, 2008.

¹² Bu ifade üye ülkelerin ulusal bütünlüğünün korunduğu bir perspektif ile yapılan AB tanımlamasına işaret etmektedir ve işbirliğinin Birlik için rolünü vurgulamak üzere kullanılmıştır. Bununla birlikte AB'nin bir ülkeler toplamından çok daha fazlasını ifade ettiği gü-

nümüz yazınında gittikçe daha fazla kabul gördüğünü (Archer, 2008) de belirtmek gerekir.

¹³ Amin ve Thrift, 1994

¹⁴ AB, 2010.

¹⁵ Rumford, 2012.

¹⁶ Martinez, 1994.

¹⁷ Niebuhr, 2006; Brühlart vd. 2002.

Tablo 1. Çalışma kapsamında mülakat gerçekleştirilen kurumlar**Merkezi hükümet kurumları**
Ulusal

1. Dış İşleri Bakanlığı Edirne Temsilciliği
2. AB Bakanlığı Mali İşbirliği Dairesi
3. Kalkınma Bakanlığı AB Ekonomik ve Sosyal Uyum Dairesi

Yerel

1. Edirne Valiliği
2. ABEM (AB Eşgüdüm Merkezi)
3. Kırklareli Valiliği
4. Milli Eğitim Bakanlığı Edirne İl Müdürlüğü
5. Uzunköprü Kaymakamlığı
6. Uzunköprü Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İlçe Müdürlüğü
7. Meriç Kaymakamlığı
8. Keşan Kaymakamlığı
9. Demirköy Kaymakamlığı
10. Lüleburgaz Kaymakamlığı
11. Babaeski Kaymakamlığı
12. Trakya Kalkınma Ajansı

Belediyeler

1. Edirne Belediyesi
2. Kırklareli Belediyesi
3. Süloğlu Belediyesi
4. Uzunköprü Belediyesi
5. Keşan Belediyesi
6. Kircasalih Belediyesi
7. Demirköy Belediyesi
8. Kofçaz Belediyesi
9. Vize Belediyesi
10. Babaeski Belediyesi
11. Lüleburgaz Belediyesi

Mahalli birlikler

1. Meriç Belediyeler Birliği
2. Trakyakent (Doğu-Batı Trakya Belediyeler Birliği)
3. Trakab (Trakya Kalkınma Birliği)

Sivil toplum kuruluşları
İş ve meslek örgütleri

1. Edirne Ticaret ve Sanayi Odası
2. Kırklareli Ticaret ve Sanayi Odası
3. Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odası
4. Uzunköprü Süt Üreticileri Birliği
5. Kırklareli Ziraat Odası
6. Edirne Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası
7. Edirne Süt Üreticileri Birliği
8. Babaeski Ticaret Borsası

Kamu yararına çalışan STK'lar

1. DEKAT (Demirköy Doğayı ve Kültürel Değerleri Koruma ve Tanıtma Derneği)
2. DAYKO (Doğal Yaşamı Koruma Vakfı, Demirköy)
3. Edirne Genç İşadamları Derneği
4. Lüleburgaz İşadamları Derneği
5. EDROM*
6. Sakatlar Derneği Kırklareli Şubesi

Okullar

1. Muzaffer Atasay Anadolu Lisesi (Uzunköprü, Edirne)
2. Lüleburgaz Teknik Meslek Lisesi

Danışma firmaları

1. Progen Danışmanlık

Siyasi partiler

1. AKP Edirne İl Başkanlığı
2. CHP Edirne İl Başkanlığı
3. CHP Kırklareli İl Başkanlığı

*EDROM: Edirne Roman Kültürünü Araştırma Geliştirme ve Yardımlaşma Derneği.

let örgütlenmesi, buralarda hâkim ulusal ideolojilerin yerleşmesine dikkat etmekte ve bu sayede merkezkaç etkisine girmelerini engellemeyi amaçlamaktadır.¹⁸ Bu durumun yereldeki etkisi, merkezi hükümetle tam uyum içinde çalışan bölgesel elitlerin güç kazanmaları ve merkezden yerele olan kaynak aktarımında anahtar konuma gelmeleridir.¹⁹ Ulusal ideolojilerle harmanlanmış bu ekonomik bağımlılık ilişkisi sınır bölgelerinin içe dönük bir şekilde yapılanmalarına ve komşu halk ve bölgelere yabancılaşmalarına neden olmaktadır.²⁰

1990’ların başına gelindiğinde, birçok etkenin bir araya gelmesi ile birlikte sınırların taşıdığı anlamlarda ve sınır bölgelerinin durumunda değişimler gözlenmeye başlanmıştır. Bu etkenlerin en önemlileri şu şekilde sıralanabilir: ilkin doğu blokunun ayrışması, bu süreçte özellikle orta ve doğu Avrupa ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları ve kapitalist batı ekonomilerine entegre olma çabaları Avrupa kıtasında yeni devletlerin ve sınırların oluşmasına yol açmıştır. Bu yeni devletler bir taraftan kıtada milliyetçilik akımlarının yükselmesi-

¹⁸ Zartman, 2010.

¹⁹ Gkintidis, 2013.

²⁰ Martinez, 1994.

ne sebep olurken, diğer taraftan da özellikle ekonomik anlamda batı dünyası ile etkileşimlerini güçlendirerek ve hemen hepsi AB üyelik perspektifini benimseyerek küresel düzeyde iki kutuplu ve karşılıklı olarak birbirini dışlayan sistemin kırılmasına yardımcı olmuşlardır.²¹ Bununla bağlantılı olarak, ikinci etken ivmelenen AB genişleme ve bütünleşme sürecidir. AB 1995'e kadar 12 üyeli iken, 2013 sonunda bu sayı iki katından fazla artarak 28 üyeye yükselmiştir. Bütünleşme süreci AB'nin iç sınırlarının giderek önemsizleşmesine ve üye ülkelerin ve genel olarak birliğin geleceğine yön verecek politikaların ortaklaşmasına ve yayılmasına yol açarken, genişleme süreci bütünleşmenin etkilerinin nüfus ve alansal olarak yayılmasına neden olmuştur. Bütünleşme ve genişleme perspektifi sadece üye ve aday ülkeler ile sınırlı kalmamış, AB komşuluk politikası çerçevesinde Kuzey Afrika ve üyelik hedefi bulunmayan, Rusya dahil eski SSCB ülkelerini de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Üçüncü ve son bir etken olarak ise başta ABD ve batı Avrupa devletleri olmak üzere, sanayileşmiş ülkelerin Keynesçi refah devleti politikalarını terk edip, Schumpeterci, rekabet odaklı politikalara yönelmeye başlamasından bahsetmek gerekir.²² Bu çerçevede ulus devletler küresel ekonominin yapı taşları olma özelliklerini yitirmiş²³ ve bu alandaki güçlerini başta çok uluslu şirketler olmak üzere farklı aktörler ile paylaşmak zorunda kalmışlardır. Gelişen teknoloji ile birlikte hızlanan ve kolaylaşan mal ve sermaye akımları ulus devlet sınırlarını aşarak, esnek üretim odaklı olarak, kar oranlarını yükseltecek yeni mecralara yönelme eğilimi göstermişlerdir. Devletler ise yüksek gümrük duvarlarını ve tarım ve sanayideki korumacı politikalarını terk ederek yabancı sermaye çekmeyi amaçlayan, dışa açık ve rekabetçi politikalar ile bu süreci hem desteklemişler hem de bir çeşit tepki oluşturmuşlardır. Konumuz açısından söz konusu dönüşümün (ulus- altı ölçekte) bölgesel düzeydeki yansımaları özel önem taşımaktadır. Bölgelerin bu süreçte değişen rolü, yeni bölgeselcilik (new regionalism) akımı çerçevesinde etraflıca ele alınmakta ve onlara belirgin bir önem atfedilmektedir.²⁴ Bölgeler açısından bu dönemin genel karakteristiğinin rekabetçilik olduğu iddia edilebilir. Bir taraftan azalan kamu yatırımlarından pay alabilmek için, diğer taraftan ise daha fazla kaynak yaratmak için merkezi devlet yatırımları dışında kaynaklara ulaşabilmek amacı ile bölgeler kendilerini ülke içindeki diğer bölgeler ile küresel çapta ise dünyanın her yanındaki farklı aktörler ile rekabet eder konumda bulmuşlardır. Doğal, beşeri ve ekonomik kaynaklarını kullanarak içsel

büyümeye dayalı kalkınma modelleri benimsenerek yüksek çekicilik, yüksek yaşam kalitesi ve yüksek sermaye akışı elde etmek amaçlanmıştır. Burada mal ve sermaye akımlarının yüksek hareketlilik düzeyi bölgelerin rekabetçilik odaklı dönüşümünü besleyen başlıca etken olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda yukarıda değinilen 'akımların ulus- devlet sınırlarını aşmaları' tanımı sadece fiziksel olarak bir ülkeden diğerine geçmeyi değil, ulus devletten, yukarıda AB, NAFTA gibi ulus- üstü yapılanmalara, aşağıda ise ulus- altı bölgelere doğru bir güç ve ölçek kaymasına da işaret etmektedir.²⁵ Soğuk savaş sonrası, küreselleşme döneminin bu koşulları altında, AB'de sınırlar ve sınır bölgeleri yukarıda özetlenen politik ve ekonomik sürecin birer yansıması olacak şekilde anlam kaymasına uğramıştır.²⁶

"Bariyerlerden köprülere" metaforu ile özetlenen bu dönüşüm sırasında, Birlik içinde sınırların ayırıcı ve yabancılaştırıcı etkisi azaltılmış ve farklı alanlarda farklı ülkeleri içerecek şekilde tamamen kaldırılması noktasına yaklaşmıştır.²⁷ Birliğin dış sınırları ile ilgili politikaları ise ikircikli bir seyir izlemiştir. Bir taraftan başta Akdeniz üzerinden gelenler olmak üzere göçmenlere karşı başlatılan FRONTEx uygulaması ile bariyerleri yükseltme, Yunanistan- Türkiye sınırında görüldüğü gibi duvar öreerek somutlaştırılırken, diğer taraftan komşuluk politikası enstrümanları ile Birlik dışı ülkeler ile ekonomik ve sosyal alanda iletişimin artırılmasına çalışılmaktadır. Sınır bölgelerinin ise bu süreçten iki türlü etkilendiği iddia edilebilir. İlk, yukarıda tarif edilen yeni bölgeselcilik çerçevesinde ve iç bölgelerin de izlediği seyir ile paralel olarak, sınır bölgeleri küresel düzeyde rekabet edebilmek için içsel kaynaklarını kullanarak kalkınma arayışına girmişlerdir. İç bölgelerden farklı olarak ise, içsel kaynaklarının ve pazarlarının bir bölümünün ülke sınırları dışında olması nedeni ile bu bölgeler bir ulusal sınıra bitişik konumda olma durumunu rekabette üstünlük verici bir avantaja çevirmeye çalışmışlardır.²⁸

İkinci olarak ise, AB bütünleşme politikaları çerçevesinde sınır bölgeleri simgesel olarak ifade edilen bariyerden köprüye geçiş kavramının somutlaştırılmasına da sahne olmuşlardır. Sınır ötesi işbirliği araçları ile AB, komşu ülke halkları ve kurumları arasındaki iletişim ve etkileşimi, sınır bölgelerinden başlayarak arttırmayı ve ülke geneline yaymayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda bölgesel kalkınma ve sosyal entegrasyon, AB tarafın-

²¹ Tamminen, 2004.

²² Dulupçu, 2005.

²³ O'Dowd, 2003.

²⁴ Keating, 2003.

²⁵ Brenner vd., 2003.

²⁶ O'Dowd, 2003.

²⁷ Hareket serbestisi AB üyesi bütün ülkeler için de eşit derecede geçerli değildir. Örneğin, Schengen Anlaşması ile tarif edilen insanların hareket serbestliği ve ortak

para biriminin geçerli olduğu Euro alanı, özellikle yeni üye ülkeler için engel olma özelliğini hala korumaktadır. Bu bağlamda AB'nin 'sınırsız' bir birlik olduğunu ifade etmek mümkün değildir.

²⁸ Erkut ve Baypınar, 2013.

dan uygulamaya konan SÖİ programlarının el ele giden iki temel bileşeni olarak tanımlanmış ve bu doğrultuda üretilen projeler mali kaynaklar ile desteklenmiştir. Doğayı ile AB’nin SÖİ politikaları sınır bölgeleri için hem ek bir ekonomik kaynak hem de, etkileri kısıtlı olsa da, sosyal hayatı dönüştürücü bir anlam yüklenmiştir.

AB’de sınır ötesi işbirliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik politikalar, neredeyse Birliğin kurulduğu tarihten beri farklı kanallar kullanılarak, ağırlıklı olarak bölgesel politikalarının bir parçası olarak uygulanmıştır.²⁹ Temel olarak, hedef bölgelere göre değişen üç farklı tür AB- SÖİ programı bulunmaktadır: INTERREG- CBC, IPA- CBC ve ENPI- CBC. Üye ülkeler arası sınır ötesi işbirlikleri INTERREG- CBC programları çerçevesinde desteklenirken, Birliğin dış sınırlarında, Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı (ENPI- European Neighbourhood and Partnership Instrument) kapsamında üyelik perspektifi olmayan ülkeler ile demokrasi, hukukun üstünlüğü, iyi yönetim, insan hakları ve serbest pazar ilkeleri çerçevesinde iyi komşuluk temelli ilişkiler geliştirmek üzere SÖİ programları uygulanmaktadır.³⁰

Son olarak, Türkiye’nin de içinde bulunduğu aday ülkeler ile üyeliğe hazırlık, entegrasyon ve işbirliği alanlarını kapsayan Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA- Instrument for Pre- accession Assistance) çerçevesinde, üye ve aday ülkelerin sınır bölgelerinde kullanılmak üzere geliştirilen sınır ötesi işbirliği programları (IPA- CBC) bulunmaktadır. Bu programın geniş bir değerlendirilmesi Türkiye’nin SÖİ deneyiminin aktarılacağı izleyen bölümde yapılacaktır.

Türkiye’nin AB Adaylık Sürecinde Sınır Ötesi İşbirliği Deneyimi

AB üyelik sürecinde Türkiye’nin gerçekleştirmekle yükümlü olduğu reformlar arasında bölgesel politikalar ve yapısal araçların koordinasyonu faslı ile kamu yönetimi reformu önemli bir yer tutmaktadır. Her iki politika alanı da yerel yönetimlere yetki devri ve kamu hizmetlerinin vatandaşlara en yakın noktadan yapılması ilkesi (subsidiarity- yerindenlik) ile doğrudan ilişkilidir ve merkezi devlet yapısının desantralizasyonunu hedeflemektedir.³¹ Sınır ötesi işbirliği de Türkiye’nin bu çerçevede yerine getirdiği yükümlülüklerden biri olarak kabul edilmektedir.

Sınır ötesi işbirliği aracının Türkiye’de merkezi ve yerel yönetimler açısından üç temel işleve sahip olduğu görülmektedir. İlk SÖİ, AB müktesebatına uyum kapsamında değerlendirilebilecek, AB Yerel Yönetim-

ler Özerklik Şartı (1985) ve Avrupa Yerel Topluluklar veya Yönetimler Arasında Sınır ötesi İşbirliği Çerçeve Sözleşmesi (1995) gibi Türkiye tarafından kabul edilmiş anlaşmaların yürürlüğe konulması ve üyelik öncesi mali yardım araçlarından faydalanabilmesi anlamına gelmektedir. Bu şekilde Türkiye adaylık sürecinde üstüne düşen görevlerden bir kısmını yerine getirmektedir. İkinci olarak, SÖİ hem yerel hem de ulusal ölçekte uluslararası ilişkilerin güçlendirilmesine hizmet etmektedir. Bu durum, iki ülke arası ilişkilerin yoğun olduğu, iç savaş öncesi dönemde Türkiye- Suriye SÖİ programı örneğinde özellikle görülmektedir. Üçüncü olarak, merkezi yönetim bütçesinden yapılan yatırımların gittikçe azaldığı, bölgelerin kamu hizmetleri ve altyapı yatırımları için farklı kaynaklara yönelmek ve bunlar için rekabet etmek zorunda bırakıldığı, Keynesçi refah devleti politikalarından Schumpeterci rekabet odaklı politikalara geçiş olarak özetlenen³² bir dönemde, SÖİ yerel yönetimlerin yerine getirmek zorunda oldukları hizmetler için bir kaynak işlevini üstlenmektedir.³³ Bu çerçevede kamu yönetiminin desantralizasyonu çalışmaları ile hem bölgesel (bölge kalkınma ajansları aracılığı ile IBBS Düzey2 bölgeleri düzeyinde) hem de yerel ölçekte (valilikler, il özel idareleri ve belediyeler düzeyinde) rekabetçi bir yerel yönetim modelinin oluşturulması konusunda adım atılmaktadır.³⁴ Türkiye’nin SÖİ deneyimi bu üç işlevin gözlemlenebilmesi açısından önemli olanaklar sunmaktadır.

1999’dan itibaren, resmi olarak olmasa da aday ülke kabul edilen Türkiye, Birliğin uyum araçlarından eskisine göre daha geniş olarak faydalanmaya başlamıştır.³⁵ AB katılım öncesi mali yardım araçları çerçevesinde SÖİ programlarından faydalanılmaya başlanması da bu tarihten sonra olmuştur. 2001 yılında yürürlüğe konulan PHARE- Türkiye programı ve onun bir alt bileşeni olan PHARE- CBC, Türkiye- AB arasındaki sınır ötesi işbirliğinin başlangıç noktası olmuştur. SÖİ süreci, adaylığın resmi olarak kabul edildiği 2005 yılından sonra, 2007- 2013 dönemi için IPA- CBC adını alarak ve hızlanarak devam etmiştir. Bu dönemde Yunanistan ile INTERREG programı kapsamında SÖİ projeleri geliştirmek üzere yerel düzeyde girişimlerde bulunulmuş, fakat merkezi hükümetler arası ilişkilerde yaşanan gerilimler nedeni ile somut bir sonuç elde edilememiştir. Gene de Gkintidis’in³⁶ belirttiğine göre SÖİ projelerinin gerçekleştirilmesi ihtimali bile iki komşu bölgede büyük heyecan uyandırmış ve ortak bulma ve proje yazma girişimleri gibi çeşitli hazırlık faaliyetlerinin gerçekleşmesine sebep olmuştur.

²⁹ Mengi, 2007. ³⁰ AB, 2006; AB, 2013. ³¹ Mengi, 2007. ³² Moisis ve Paasi, 2013; Dulupçu, 2005. ³⁴ Dulupçu, 2005.

³³ Erkut vd. 2008.

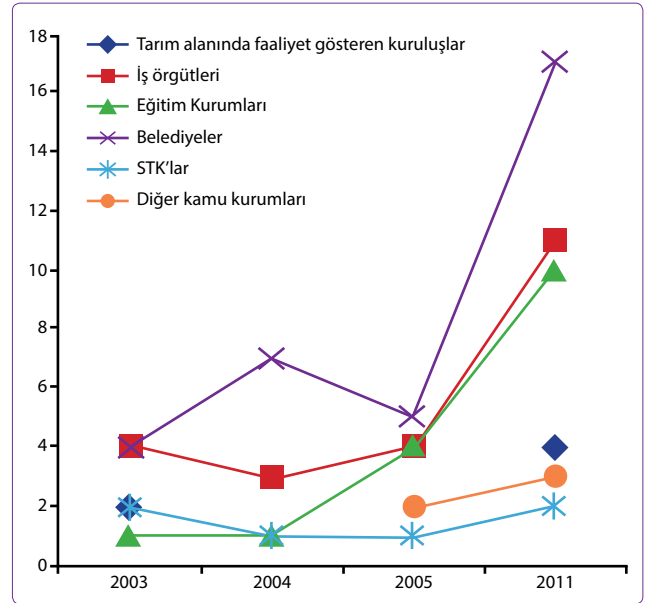
³⁵ AB Bakanlığı, 2013.

³⁶ Gkintidis, 2013.

2006 yılında Suriye ile AB programlarından bağımsız olarak, fakat benzer bir yöntem izlenerek başlatılan SÖİ programı, Türkiye'nin SÖİ deneyiminin bir başka parçasını oluşturmaktadır. Program çerçevesinde, 2006- 2011 yılları arasında bölgesel planlama, stratejik planlama, yatırımların teşviki, ekonomik modeller ve bölgelerarası işbirliği alanlarında kamu kurumları, KOBİ ve sivil toplum kuruluşları arasında gerçekleştirilecek işbirlikleri için iki ülkenin oluşturduğu ortak fondan destek sağlamıştır.³⁷ Suriye'de iç savaşın başlaması ve iki devlet arasındaki ilişkilerin bozulması ile birlikte işbirliği programı da de- facto olarak sonlandırılmıştır. Bu süre zarfında gerçekleştirilen projelerin başvuru, seçilme ve uygulama aşamaları, AB IPA- CBC programı kapsamındaki projeler ile benzerlikler göstermektedir. Bu durum program amaçları ile birlikte değerlendirildiğinde Türkiye'nin sınır ötesi işbirliğini, AB'den uyarlayarak bir bölgesel kalkınma ve uluslararası ilişkiler yöntemi olarak araçsallaştırdığını göstermektedir. Van der Veen,³⁸ sınır ötesi işbirliklerinin iki tür etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Birinci etki projelerin uygulandığı bölge ile sınırlı kalan ve etkisi bölgesel gelişme ve altyapı yatırımları odaklı olan türdendir. İkinci etki ise sınır bölgelerinin bariyerden köprüye dönüşen rolü ile birlikte, uluslararası ilişkiler ve ulaşım ağları/ lojistik alanlarında meydana gelen ve ülke geneline yayılan "dışsal mekânsal etkilerdir". Dışsal mekânsal etkilerin, özellikle ulusal düzeydeki, başta ulaşım olmak üzere diğer altyapı projeleri ile entegre edildiğinde hem sınır bölgelerine hem de iç bölgelere önemli rekabet avantajları sağladığı iddia edilmektedir. Bu nedenle ulusal politikalarda da önemli bir yer tutmaktadırlar. Türkiye- Suriye bölgeler arası işbirliği programı, her ne kadar bölgesel kalkınma ve komşu ülkelerin sınır halkları arasında iletişim ve etkileşimi artırma gibi yerel ölçekte geçerliliği olan amaçlar taşısa da, gerek başlatılma sürecinde, gerekse de bitirilmesi sırasında merkezi hükümet politikalarının belirleyici olması nedeni ile Van der Veen'in belirttiği ikinci tür etkiyi sağlamak amacıyla güden SÖİ programlarına örnek oluşturmaktadır.

Edirne-Kırklareli Bölgesinde Sınır-Ötesi İşbirliği Deneyimi

Türkiye'nin Edirne ve Kırklareli illeri ile Bulgaristan'ın Yambol, Haskovo ve Burgas illeri arasında, AB IPA- CBC fonları ile gerçekleştirilen işbirliği programı, hiç uygulamaya geçirilememiş INTERREG Türkiye- Yunanistan SÖİ programı ve kısa ömürlü Türkiye- Suriye Bölgeler Arası İşbirliği (2006- 2011) programı dışında, Türkiye'nin en

Şekil 1. Kurum türlerine göre SÖİ proje sayılarının değişimi.

uzun ömürlü SÖİ deneyimini oluşturmaktadır. IPA- CBC programı, AB'nin genişleme politikaları kapsamında, aday ülkelerin üyelik ve bütünleşme süreçlerine destek olmak, üye ve aday ülkelerin sınır bölgelerinde iletişim ve etkileşimi arttırmak ve bölgesel kalkınmayı teşvik etmek amaçlarını gütmektedir. Bu kapsamda söz konusu illerdeki kurumlar arasında, bölgedeki sosyal ve ekonomik hayatı geliştirmek amacı ile farklı alanlarda birçok proje hayata geçirilmiştir.

Edirne- Kırklareli bölgesinde, Merkezi Finans ve İhale Birimi'nin verilerine göre³⁹ 2001 yılından beri farklı isimler altında devam eden sınır ötesi işbirliği programında, dört teklif çağrısında toplam 91 adet proje için yaklaşık 10 milyon Euro değerinde fon kullanılmıştır. Projeleri gerçekleştiren Türk kurumlarının dağılımı ve kurum türlerine göre kullanılan mali kaynakların dağılımı sırası ile Şekil 1 ve Şekil 2'de gösterilmiştir.

Fonların kurumlara göre dağılımının ve proje katılımcılarının SÖİ konusundaki görüşlerinin incelenmesi hem SÖİ'nin bölge üzerindeki etkilerinin görülmesi hem de Türkiye'nin batı sınır bölgelerinin güncel durumunun değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bölüm üç başlık altında söz konusu değerlendirmeyi yapmayı amaçlamaktadır.

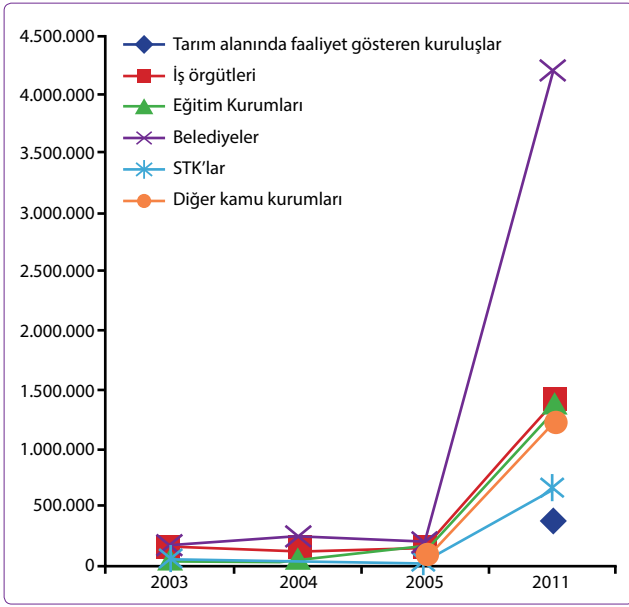
Projelere Katılım ve Kurumlar

Sınır ötesi işbirliğine katılım açısından yerelde öne çıkan kurumlar belediyeler (33 proje, %37), iş örgütleri

³⁷ DPT, 2010.

³⁸ Van der Veen, 1993.

³⁹ <http://www.cfcu.gov.tr/hibe.php?lng=tr>

Şekil 2. SÖİ projelerinde kullanılan fon miktarının kurum türlerine göre dağılımı (Euro).

(22 proje, %25) ve eğitim kuruluşlarıdır (16 proje, %18). Sürece yeni dahil olan valilik, kaymakamlık ve onlara bağlı kamu kuruluşlarının da fonlardan önemli bir pay aldığı görülmektedir. Buna karşılık sivil toplumun sınır ötesi işbirliğine mesafeli durduğu anlaşılmaktadır. Mülakat bulgularına göre, burada teknik ve ekonomik kapasite eksikliklerinin yanı sıra siyasi tercihler de önemli bir rol oynamaktadır. Teknik kapasite yetersizlikleri yabancı dil ve proje döngüsü yönetimi konularına hakim personel yetersizliğine işaret ederken, siyasi tercihler ise bir kısım sivil toplum kuruluşunun AB üyelik sürecine ve genel olarak bu tür fonlar aracılığı ile proje üretme fikrine şüpheli yaklaşımından kaynaklanmaktadır.

Şekil 1 ve 2 incelendiğinde dikkat çeken noktalardan birincisi belediyelerin SÖİ'ye gösterdikleri yakın ilgidir. Proje adetleri bakımından diğer kurumlar ile büyük farklılıklar bulunmamasına rağmen, kullanılan fon miktarları açısından aradaki fark dikkat çekici düzeydedir. Özellikle 2011 yılında gözlenen artış bu tarihteki proje teklif çağrısına alt yapı yatırımlarının da dahil edilmiş olması ile açıklanmaktadır. Spor ve sosyal tesisler inşası ve ulaştırma altyapılarının da program kapsamına dahil edilmesi başta belediyeler olmak üzere kamu kurumlarının SÖİ programlarına olan ilgisini arttırmış ve buradan sağlanan kaynaklar ile bir kısım kamu hizmetinin sağlanmasına çalışılmıştır. Benzer şekilde listenin üst sıralarında yer alan (kamu) eğitim kurumları ve diğer kamu kurumları olarak sınıflandırılan valiliklere bağlı kuruluşların projeleri de kamu hizmetlerinin sunulmasında SÖİ'nin araçsallaştırılmasına örnek teşkil etmek-

tedir. Görüşmeciler arasında SÖİ ve BKA fonları arasında mali bir kaynak olma anlamında kurulan paralellik ve özdeşleşme de bu argümanı desteklemektedir.⁴⁰

Bu noktada IPA- CBC programı kapsamında gerçekleştirilen iki farklı proje türünün tartışılması önem taşımaktadır. 2007 yılında başlayan IPA programı ve 2011'de sonuçlanan ilk teklif çağrısı ile birlikte SÖİ kapsamında inşaat faaliyetleri de içeren, görece yüksek maliyetli altyapı projelerinin sunulmasına olanak tanımıştır. 2007 öncesi dönemde ise SÖİ projelerinin finansmanı Ortak Küçük Projeler Fonu adı altında sağlanmaktaydı. Bu kapsamdaki projelerin düşük maliyetli, alt yapı yatırımı içermeyen ve iki komşu ülke halkını birbirine yakınlaştıran nitelikte, "soft projeler" olmaları beklenmekteydi. 2011 yılında kabul edilen projelerin artışındaki önemli bir etken, kişisel görüşme gerçekleştirilen yerel aktörler tarafından, soft projelerden alt yapı yatırımları odaklı projelere geçiş ile açıklanmaktadır. Fakat bu durum niceliksel bir artıştan daha fazlasına işaret etmekte, bölge kurumlarının SÖİ'ye olan yaklaşımında AB politikaları ile olan ayrışmasını da imlemektedir. IPA- CBC programının amacında SÖİ'nin hedefleri (1) karşılaştırmalı avantajlardan hareketle işbirliği alanında sürdürülebilir iktisadi kalkınmayı hızlandırmak, (2) insanlar ve toplumlar arasındaki yakınlaşmayı teşvik etmek ve bir bütün halinde sosyal kalkınmayı geliştirmek, (3) doğal, kültürel ve tarihi mirasın korunması da dâhil, doğal kaynakların verimli ortak kullanımıyla yaşam kalitesinin artırılmasına katkıda bulunmak olarak tanımlanmıştır (AB Bakanlığı, 2013b). 2007 öncesi dönemde de benzer amaçlar olmasına rağmen ağırlıklı vurgu ikinci maddeye yapılmakta ve kısa sürede sonuç alınabilecek, düşük maliyetli projelerin gerçekleştirilmesi program önceliği olarak belirtilmekteydi.⁴¹ Buradan hareket ile iki toplumun yakınlaşması, dolayısı ile Avrupa bütünleşmesi sürecinin yerelde rağbet görmediği, ancak ekonomik fayda sağlanabildiği oranda projelere ilgi duyulduğu görülmektedir. Bu yaklaşım yerel aktörler tarafından da vurgulanmış, AB üyeliğini destekleyenler bile SÖİ projelerine dahil olarak ekonomik kaynaklardan mümkün olduğu kadar faydalanmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte iki halk arasındaki iletişim ve etkileşimi artırma hedefinin tamamen göz ardı edilmiş olduğunu iddia etmek de doğru olmayacaktır. Görüşmecilerin neredeyse tamamı Bulgaristan tarafı ile ilişkilerinin geçmişe kıyasla hissedilebilir derecede arttığını belirtmişlerdir. Genellikle proje ortaklığı ile başlayan süreç, görüşmecinin meşrebine göre gerek ticari ilişki, gerek kardeş şehir olma, gerekse de işleyen

⁴⁰ Kişisel Görüşme, 2013.

⁴¹ Sezgin ve Gezici, 2008.

iletişim ağları kurma ya da kişisel dostluk düzeyinde devam etmektedir.

Ortaklaşan bir başka görüş de “onların bizden çok da farklı (bizden daha iyi) olmadıklarını gördük” ifadesi ile açığa çıktığı şekilde, bu tür projeler aracılığı ile bir tür özgüven kazanılmasıdır. Bu durum var olan dışlanmışlık algısının kırılması noktasında AB bütünleşmesi açısından ümit verici bir gelişmeyi yansıttığı olarak algılanabilse bile başka faktörler ile birlikte sorgulanarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Daha düşük oranda rastlanmak ile birlikte, görüşmecilerin bir kısmı AB üyelik sürecine şüphe ile yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda ilişkilerin sadece ortak bir coğrafyayı paylaşan iki komşu halk arasında iyileştiği, ya da biraz daha ileri giderek, sözkonusu argümanın, AB karşısında farklı bir tür milliyetçilik söyleminin geliştirilmesi olarak algılanabileceği de düşünülmelidir.

Eğitim kurumlarının projelerden faydalanma oranı üst sıralarda yer almaktadır. Bununla birlikte ve ilişkili olarak, SÖİ projeleri açısından eğitim kurumlarının farklı bir önemi bulunmaktadır. Bölgede proje dili olan İngilizceye hakim ve proje yazma becerisi açısından ileride bulunan meslek grubunu öğretmenler oluşturmaktadır. Son dönemde kazanılan tecrübe nedeni ile diğer kurumlar da kendilerini geliştirmiş olsalar da, özellikle programın başlangıç dönemlerinde SÖİ'nin bölgede yaygınlaşmasında öğretmenler ve eğitim kurumları önemli roller üstlenmişlerdir.

Sivil toplum kuruluşları Şekil 1 ve Şekil 2'de iki ayrı isim altında temsil edilmektedirler: STK'lar ve iş örgütleri. İş örgütleri ticaret ve sanayi odaları, meslek odaları, borsalar ve iş insanı derneklerinden oluşmaktadır. Geriye kalanlar ise STK başlığı altında toplanmışlardır. Böyle bir ayrıma gidilmesinin sebebi iş örgütlerinin üye aidatlarından kaynaklanan düzenli bir gelirlerinin olması ve bu ekonomik kazancın, SÖİ özelinde, onları diğer STK'lardan ayırtıran yapısal bir farka dönüşmesidir. İş örgütleri SÖİ projeleri için personel çalıştırma ve peşin para harcanması gereken durumlarda bütçelerden bu konuya pay ayırabilmek gibi avantajlara sahiptirler. Ayrıca bu kurumların vergi ve SGK borçları da genellikle bulunmamaktadır ki bu SÖİ projelerine katılabilmek için bir ön koşuldur. Buna karşılık diğer STK'ların çoğu bu avantajlardan yoksundur. Görüleceği gibi bu fark proje sayılarına da yansımakta, iş örgütleri en fazla proje üreten ve kaynak alan kurumlar arasında yer alırken, diğer STK'lar her iki alanda da en alt sıradadır.

Türkiye'de bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması ve yöntem olarak, sınır ötesi işbirliklerine benzer şe-

kilde proje teklif çağrıları aracılığı ile projelere kaynak aktarmayı benimsemeleri ile birlikte görece geniş bir proje pazarı ve bununla ilgili bir iş alanı oluşmuştur. Bunun sonucunda ise proje danışmanlık şirketleri SÖİ etrafında oluşan kurumsal yapılanmanın bir parçası haline gelmişlerdir. Sözkonusu şirketlerin etkisi bölgedeki SÖİ aktörleri tarafından iki farklı şekilde değerlendirilmektedir. Bir taraftan, proje yazma ve yürütme konusunda tecrübe kazanmış ve yetişmiş personeli bulunan kurumlar, özellikle belediyeler bu tür şirketlere eleştirel yaklaşmaktadır. Bu şirketlerin tüm proje teklifleri için belirli şablonlar kullandıkları, proje tekliflerinde sadece kurum ismini değiştirdikleri, hatta kimi örneklerde bu ismi değiştirmeyi bile unuttukları, dolayısı ile üretilen projelerin, bölgenin gerçeklerinden ve ihtiyaçları karşılamaktan uzak, fon kazanma ihtimali düşük olduğu iddia edilmektedir. Diğer taraftan, proje yazma eğitimi almamış, dil bilen personeli bulunmayan, kurumsal kapasitesi düşük kurumların (STK'lar, küçük belde belediyeleri gibi) SÖİ süreçlerinden uzak kalmaması için bu tür şirketlere önemli roller düştüğü de iddia edilmektedir. Bu ikinci iddianın sahipleri kategorik olarak danışmanlık şirketlerine karşı çıkılmasının birçok küçük kurumun sistemden dışlanmasına neden olacağını iddia etmektedir. Bununla birlikte iyi firma- kötü firma ayrımının mutlaka yapılması gerektiğini, hatta bu amaçla bir akreditasyon mekanizmasını kurulmasının ve sadece akredite olan şirketlere proje yazma ve yürütme yetkisinin verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu konu karar vericilerin önünde bir ikilem olarak durmaktadır. Bir taraftan danışmanlık firmalarının varlığı, proje yazma ve uygulama alanlarında yerelde kurumsal kapasitenin artırılması hedefi ile çelişir gözükmektedir, zira yerel kurumlar proje tekliflerini kendileri hazırlamak yerine, kolay yol olan bu firmalara başvurmak yöntemini tercih edebilmektedir. Buna karşılık, kapasite arttırmanın temel aracı olan eğitim programları, özellikle nitelikli personel ve araç gereç yetersizliği içinde bulunan küçük ölçekli STK'lar için yetersiz kalmaktadır. Bu durum, projeler aracılığı ile kapasitelerini arttırabilme imkanlarını da ortadan kaldırmakta ve bir tür kısır döngüye neden olmaktadır. Bu noktada ise özel danışmanlık firmaları bir tür çıkış noktası olarak ortaya çıkmaktadır.

Projelere Katılımın Önündeki Yasal-Yönetmelik Engeller ve Merkez- Yerel İlişkileri

Ulusal düzeyde özellikle mevzuatın uyumlulaştırılması ve kurumların yeniden yapılandırılması noktasında SÖİ üzerinden gözlemlenebilecek gelişmeler bulunmaktadır. Sözkonusu gelişmeler yasal alanda 5824 nolu “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Avrupa Toplulukları

Komisyonu Arasında Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) ile Temin Edilen Yardımın Uygulanması Çerçevesinde Türkiye Cumhuriyetine Sağlanan Avrupa Topluluğu Mali Yardımlarıyla İlgili İşbirliği Kuralları Hakkında Çerçeve Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun” ve ona istinaden çıkarılan yönetmeliklerden oluşmaktadır. Bu kapsamda özellikle proje faydalanıcılarına yaptıkları alımlarda KDV muafiyeti getirilmesi teşvik anlamında yapılmış en önemli düzenlemelerden birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte SÖİ projelerinin uygulanmasında Kamu İhale Mevzuatının terk edilerek PRAG (Practical Guide to Contract procedures for EU external actions- AB dışı eylemlerde ihale izleklerine yönelik rehber) kuralları olarak kabul edilen AB mevzuatının uygulanmaya başlanması, AB üyeliğine uyum odaklı olarak yasal mevzuatta gerçekleştirilen en önemli değişiklik olmuştur. Bu değişikliğin ulusal ölçekte pragmatik bir karşılığı bulunmaktadır, zira SÖİ fonlarından faydalanabilmek açısından gereklidir. Ne var ki mevcut kamu ihale mevzuatını değiştirmeden, sadece AB’ye de hesap verilmesi gereken alımlarda PRAG kurallarının uygulamaya konulması yerelde önemli sorunlara yol açmaktadır. Saha çalışması sırasında en çok vurgulanan sorunların başında bilgilendirme eksikliği gelmektedir. Buna göre proje faydalanıcıları daha önce karşılaşmadıkları bir uygulamalar bütünü deneme yanılma yöntemi ile öğrenmeye çalışmış, bu sırada usulsüz alım riski ile karşılaşmış ve birçokları bu sebep ile projelerden çekilmiş ya da ikinci bir projeye başvuramama kararı almıştır. Kamu kurumlarında ise bilgilendirme eksikliği ile birlikte iki farklı mevzuatı aynı anda yürütme güçlüğü baş göstermiştir. Yerel kurumlar içinde bu durum proje ya da AB birimleri ile muhasebe servisleri arasında çatışmalara ve genel olarak SÖİ’ye yönelik olumsuz tutumlara neden olmaktadır.

Yerel düzeyde kamu kurumlarının SÖİ projelerine katılmasını engelleyen başka bir yasal boyut ise kamu kurumlarının taşra teşkilatını oluşturan il müdürlükleri ve okullar gibi kuruluşların bütçelerinde bu tür projelere ayrılmış bir kalemin bulunmaması sebebi ile teknik olarak bu tür projelere katılma olanaklarının bulunmamasıdır. Zira bir SÖİ projesi kapsamında gerçekleştirilecek satın alımlarda “önce harca sonra ödemesini al” yöntemi AB mevzuatının bir gereği olarak uygulanmaktadır. Bütçesinde bunun için ödeneği olmayan bir kurumun ise böyle bir harcama yapması mümkün olmamaktadır. Bu sorun da gene pragmatik bir şekilde, valilik ya da kaymakamlara bağlı il özel idareleri, hizmet götürme birlikleri ve vakıflar aracılığı ile ödenek sağlanması ile aşılmaktadır.

Projeleri yazan ve yürüten kamu personelinin proje

bütçesinden ödenek alamaması SÖİ projelerine katılımın artmasını engelleyen bir başka faktör olarak ortaya çıkmaktadır. AB mevzuatında bu yönde bir engel olmamasına ve Bulgaristan’daki muhataplarının bu ödeneklerden ek gelir olarak faydalanıyor olabilmelerine rağmen Türk kamu çalışanları ulusal mevzuat gereği bu imkândan faydalanamamaktadır. Buna karşılık projelerde görev alma gönüllük esasına göre değil görevlendirme ile yapılmaktadır. Görevlendirmelerin çoğu zaman mevcut görevlere ek olarak yapıldığı belirtilmektedir. Dolayısı ile proje yazma ve yürütme işi kamu çalışanları için ilave sorumluluk, risk, iş yükü ve fazla mesai anlamına gelmektedir. Görüşülen kamu çalışanları söz konusu şartlar nedeni ile SÖİ projelerinde gönüllü olarak yer almak istemediklerini belirtmişlerdir. Buna karşılık projelerde görev alma karşılığında proje bütçesinden kazanılabilecek para da kısıtlıdır. Bu nedenle sadece SÖİ projesinde çalışmak üzere eleman alımı yapılamamaktadır. Özellikle belediyeler tarafından ifade edilen, fakat diğer kamu kurumları için de geçerli olan bir diğer konu ise yasal olarak kurum bünyesinde açılacak kadro türlerinin kesin olarak belirlenmiş olması ve bunların arasında AB ofisi ya da proje sorumluluğu gibi bir ünvanın bulunmamasıdır. Dolayısı ile projelerde görevlendirilen personel aslında yazı işleri gibi başka bir kadroya bağlı bulunmakta, ve proje süresince, görevlendirildiği birimin eksik personel ile çalışmasına neden olmaktadır.

AB üyeliği hedefi kapsamında yeniden yapılandırılmaya çalışılan merkez- yerel ilişkilerindeki dönüşüm kendini SÖİ süreçlerinde de göstermektedir. Bu yeniden yapılandırma özünde pragmatik bazı yeniden düzenlemeleri içeren bir dönüşüm olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek merkezi hükümet düzeyinde, gerekse de yerel düzeyde gerçekleştirilen pragmatik uygulamalar Türkiye’nin AB üyeliği ve Avrupalılaştırma sürecinde çok geniş çaplı yasal ve yönetsel dönüşümleri tamamlamasına rağmen ilerleme kaydetme çabalarına işaret etmektedir. Aynı pragmatizm merkezi devletin yerel üzerinde kontrol uygulama mekanizmalarında da görülmektedir. Burada merkezi devletin SÖİ üzerindeki kontrolü, vergi ve SGK borçsuz olma, valilikler ve kamu vakıfları aracılığı ile kaynak aktarma, PRAG kuralları konusunda yetersiz bilgilendirme gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık, borçlu olmalarına rağmen birçok belediye hem BKA’lardan hem de SÖİ projelerinden faydalanmaktadır. Bunun için bulunan çözüm farklı amaçlar ile kurulan belediye birlikleri üzerinden projelerin yürütülmesi olmuştur. Aynı pragmatik şekilde valilik, kaymakamlık ve benzeri diğer kamu kuruluşları gibi kendi bütçesi olmayan kurumların SÖİ projelerinde faydalanmak üzere aracı kurumlardan faydalandığı

da görülmektedir. Merkezi hükümet kurumlarının bu tür kurumlar aracılığı ile kaynak elde etmesi ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanması, daha geniş bir anlamda, Türkiye’de devletin dönüşümü süreçlerinin bir yansıması olarak da görülmektedir. Buna göre merkezi hükümet hem yerel üzerindeki tahakkümünü güçlendirmek, hem de parti olarak kendisine bağlı olmayan il ve ilçelere, belediyelerin etrafından dolaşarak kaynak aktarmak odaklı olarak bu tür yeni mekanizmalar geliştirmektedir.⁴²

Refah Devleti, Yeni Bölgecilik ve Sınırötesi İşbirliği

Şekil 1 ve 2 tekrar incelendiğinde zaman içerisinde yerelde kamu hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü kurumların (belediyeler, valilikler ve kaymakamlıklar) gerçekleştirdiği proje sayısının arttığını ve toplam fonların içinde bu tür kurumların büyük bir pay tuttuğu gözlenmektedir. 2003 yılında 13 kabul edilen projeden beşi (%38) bu tür kurumlara ait iken, bu oran 2005 yılında toplam 16 projeden 11’i (%69), 2011 yılında ise toplam 47 projeden 30’u (%64) olarak gerçekleşmiştir. Kullanılan maddi kaynakların miktarına bakıldığında ise 2003 yılında toplam kullanılan fon miktarı yaklaşık 463.000 € iken bu kurumların aldığı pay 174.000 € (%38) olmuştur. Aynı oran 2005 yılında %70 (584.000 €’dan 413.500’ü), 2011 yılında ise %76 (9.140.000 €’dan 7.000.000’ü) bu tür kurumlar tarafından kullanılmıştır. Bu kurumlar, belediyeler, valilik ya da kaymakamlıklara bağlı kurumlar ve okullardan oluşmaktadır. Uygulanan projelerin içerikleri turizm gelişme planlaması ve doğal ve kültürel mirasın korunması; mesleki orta eğitimde okulların alt yapısını iyileştirme ve öğretmenlerin eğitilmesi; su baskınlarının önlenmesi; rekreasyon ve spor alanlarının kurulması gibi alanlara yayılmaktadır.⁴³

Kamu kurumları açısından bakıldığında, SÖİ ya da BKA fonlarından faydalanmak bir performans kriteri olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda kurumlar arasında rekabetin oluştuğu ve üst düzey yöneticilerin çalışanların daha fazla proje üretmek ve fon almak üzere baskı oluşturdukları ifade edilmektedir.

Yeni bölgecilik yaklaşımı ile kuramsallaşan ve Türkiye’nin ulusal ve bölgesel politikalarına Dokuzuncu Kalkınma Planı⁴⁴ ile birlikte dahil olan bölgesel gelişme perspektifi böylesi bir kaynak arayışını zorunlu kılmaktadır. Yeni bölgecilik akımına göre küreselleşme

ile birlikte ulus- devletler küresel ekonominin yapı taşları olmaktan çıkmakta ve buna paralel olarak da ulusal sınırların önemi gittikçe azalmakta,⁴⁵ buna karşılık ulus altı ve ulus üstü ölçekte yeni aktörler ortaya çıkmaktadır. Ulus- altı bölgeler de sermaye çekmek ve kaynak bulabilmek için rekabet etmek durumunda kalmaktadır. SÖİ, tam da böyle bir ortamda, yerel ölçeğin, kamu hizmetleri ve altyapı yatırımları da dahil olmak üzere pek çok temel alanda kaynak bulma arayışında olduğu bir dönemde ivme kazanmaya başlamıştır. Altyapı projelerinin SÖİ fonları aracılığı ile gerçekleştirilebilmesine olanak tanındığı ve proje bütçelerinin arttırıldığı 2007 yılı bu açıdan bir kırılma noktasına işaret etmektedir. Belediyelerin SÖİ’ye artan ilgisi de, valilik ve kaymakamlık gibi, merkezi hükümetin taşra teşkilatı kurumlarının çeşitli yöntemler geliştirerek SÖİ’ye dahil olmaya başlaması da bu tarihten sonraya rastlamakta ve konunun sadece AB bütünleşme sürecinin bir parçası olmadığı ortaya çıkmaktadır. Aksine bu tür projeler, örneklerde de görüldüğü gibi bir çeşit refah devletini ikame etme mekanizması olarak işlev görmeye başlamaktadır.

Sonuç

Türkiye’nin 15 yılı aşan sınır ötesi işbirliği deneyimi zaman içerisinde farklı sektörlerden yüzlerce kurumu kapsayarak birçok projenin uygulanmasına şahit olmuştur. Sürece bölgesel kalkınma ajanslarının da dahil olması ile proje yazmak ve yürütmek etrafında oluşan ve SÖİ’yi de kapsayan bir kurumsal yapılanma oluşmaya başlamıştır. Bu yapı hem kurumların içyapı ve işleyişlerinin hem de kurumlar arası ilişkilerin yeniden şekillendirilmesinde önemli roller oynamaktadır. SÖİ odaklı olarak yapılan bu çalışma, özellikle iki ana kuramsal alanda tartışmaların yürütülebileceğine işaret etmektedir: merkez- yerel ilişkilerinde işbölümünün yeniden tanımlanması ve buna bağlı olarak, yeni bölgecilik akımı çerçevesinde ulus altı bölgelerin yeni büyüme odakları olarak yeniden tanımlanması.

AB üyelik sürecinin koşullarından biri olarak tarif edilen hiyerarşik merkezi devlet yapılandırılmasının desantralizasyonu ve yerini daha katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir yerinden yönetim modeline bırakması⁴⁶ tartışmanın birinci kısmı için arka plan oluşturmaktadır. Başta AB üyelik süreci olmak üzere farklı etmenlerle Türk kamu yönetim mevzuatında bu doğrultuda mevzuat değişikliklerine gidilmiş, bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması, büyükşehir belediyesi yasasında değişiklikler yapılması gibi adımlar atılmıştır. Ne var ki yapılan düzenlemeler köklü bir dönüşüme

⁴² Bayırbağ, 2013.

⁴³ Projeler hakkında ayrıntılı bilgilere [http://www.ipacbc-bgrtr.eu/page.php?c=29&call_id=&status_id\[3167\]=3167&status_](http://www.ipacbc-bgrtr.eu/page.php?c=29&call_id=&status_id[3167]=3167&status_)

[id\[3168\]=3168&priority_id=#projectsData](http://www.ipacbc-bgrtr.eu/page.php?c=29&call_id=&status_id[3168]=3168&priority_id=#projectsData) adresinden ulaşılabilir (son erişim tarihi 07.01.2014).⁴⁴ DPT, 2006.

⁴⁵ O’Dowd, 2003.

⁴⁶ Mengi, 2007.

yol açmamış ve kökleri Cumhuriyet öncesi döneme uzanan güçlü merkezi devlet geleneğinin güçlenerek devam ettiği birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır.⁴⁷ Bu ikili yapının etkileri SÖİ süreçlerinde de görülmektedir. Tanım itibarı ile yerel yönetim aktörlerinin katılımına açık olan IPA- CBC programının düzenlenmesi merkezi devlet eli ile yapılmakta ve yerel kurumların fonlardan yararlanması ancak merkezi devletin seçici mekanizmalarından geçebilmeleri ile mümkün olmaktadır. Merkezi devletin taşra teşkilatı durumunda olan kurumların sürece dahil olarak sivil toplum alanına girmesi de bu minvalde yorumlanabilmektedir.

İkinci tartışma alanı olarak gösterilen yeni bölgecilik ve rekabet temelli büyüme yaklaşımının izleri de proje dağılımlarının incelenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin altyapı yatırımlarını bu tür projeler aracılığı ile yapmaya çalışması, azalan merkezi devlet kaynaklarının bir ikame aracı olarak SÖİ’yi öne çıkarmaktadır. Bununla birlikte küresel düzeyde rekabet edebilirlik, sadece alt yapı yatırımları ile sınırlı olmayan daha geniş bir alana yayılmaktadır. Kentlerin ve bölgelerin pazarlanması stratejisi de bu alanın en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır.⁴⁸ SÖİ’nin küresel düzeyde bir rekabet aracı olarak pazarlanması gelişmiş batı ülkelerinde sık görülen bir strateji iken, Edirne- Kırklareli bölgesinde bu yönde bir proje ya da girişim bulunmamaktadır. Başlı başına bir tartışma ve inceleme alanı olan bu konuda bir araştırmaya başlangıç olarak Türkiye’deki yerel- merkez ilişkilerinin tarihsel koşulları, sınır bölgelerinin taşıdığı kırsal karakteristikler ve bu makalede tartışılan politika dönüşümlerinin Türkiye’de görece yeni olarak gündeme geliyor olmasını gibi unsurlar birer çıkış noktası olarak değerlendirilebilir.

Bu makale, Türkiye’nin SÖİ deneyiminin, daha geniş bağlamda yaşanan sosyal, politik ve ekonomik dönüşümlerden bağımsız olarak şekillenmediği ve bunlar dikkate alınmadan anlaşılamayacağını iddia etmektedir. Bununla birlikte, SÖİ, hem uluslararası hem de yerel alanda Türkiye için nispeten yeni bir siyaset ve yönetim alanı açmaktadır. Bu yeni alan ise hem araştırmacılar, hem de yerel düzeydeki yönetim aktörleri için hem mevcut iş yapma biçimlerinin sınanması ve uygulanması, hem de küresel düzeyde meydana gelen dönüşümler ile ortaya çıkan yeniliklerin incelenmesi ve kullanılması açısından olanaklar sunmaktadır.

Bu çalışma, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlaması Doktora Programı dahilinde hazırlanan “The Impacts of State Transformation Processes on Border Regions: A Reading Through Cross Border Co-Operation” isimli doktora tezinin bir parçası olarak hazırlanmış ve TÜBİTAK 2214A programı ve İTÜ BAP fonu tarafından desteklenmiştir.

Kaynaklar

1. AB. (2006), Regulation (Ec) No 1638/2006 of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 laying down general provisions establishing a European Neighbourhood and Partnership Instrument.
2. Amin, A. ve Thrift, N. (1994). Living in the Global içinde Globalization, Institutions and Regional Development in Europe, p. 1-22, Ed. Amin, A. ve Thrift, N., Oxford University Press, New York, USA.
3. Archer, C. (2008). The European Union, Routledge, New York, USA.
4. Baud, M. ve Schendel W. Van. (1997). Toward a Comparative History of Borderlands. Journal of World History, Vol. 8 Nr.2, pp. 211–242. doi:10.1353/jwh.2005.0061.
5. Bayırbağ, M. K. (2013). Continuity and Change in Public Policy: Redistribution, Exclusion and State Rescaling in Turkey. International Journal of Urban and Regional Research, Vol. 37 Nr.4, pp. 1123- 1146.
6. Benton, E. J. (2013). Local Government Collaboration: Considerations, Issues, and Prospects. State and Local Government Review, Vol. 45 Nr. 4 pp.220- 223.
7. Brenner, N., Jessop, B., Jones, M. ve MacLeod, G. (2003). Introduction: State Space in Question, içinde State/ Space A Reader, s. 1-26, Ed. Brenner, N., Jessop, B., Jones, M. ve Macleod, G., Blackwell, Malden, USA.
8. Brühlhart, M., Crozet, M. ve Koenig, P. (2004). Enlargement and EU Periphery: The Impact of Changing Market Potential, Hamburgisches Welt- Wirtschafts- Archiv (HWWA) discussion paper, 270.
9. Delabbio, D. J. ve Zeemering, E. S. (2013). Public Entrepreneurship and Interlocal Cooperation in County Government, State and Local Government Review, Vol. 45 Nr. 4 pp. 255- 267.
10. DPT. (2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007- 2013. DPT, Ankara.
11. Dulupçu, M. A. (2005). Regionalization for Turkey An Illusion or a Cure?, European Urban and Regional Studies, Vol.12 Nr.2 pp.99-115.
12. Erkut, G. ve Baypınar, M. B. (2013). Sınır Bölgelerinde Yerel Ekonomik Kalkınmada Girişimcilik ve Sosyal Ağların Rolü, İTÜ Bilimsel Araştırma Projesi.
13. Erkut, G., Baypınar, M. B., Özgen, C. ve Gönül, D. (2008). Batı Marmara Bölgesi’nde Stratejik Gelişme ve Sınırötesi İşbirliği, İTÜ Dergisi A, Cilt 7, S. 2, s.114-127.
14. Gkintidis, D. (2013), Rephrasing Nationalism: Elite Representations of Greek–Turkish Relations in a Greek Border Region, Southeast European and Black Sea Studies, 13:3, 455-468.
15. Harvey, D. (1989). From Managerialism to Entrepreneur-

⁴⁷ Keleş, 1994; Dulupçu, 2005, Bayır- ⁴⁸ Harvey, 1989; Sparke, 2002. bağ 2013.

- ralism: the Transformation in Urban Governance in Late Capitalism, *Geographiska Annaler, Cilt 71B, 1*, pp. 3-17.
16. Hilvert C. and Swindell D. (2013). Collaborative Service Delivery: What Every Local Government Manager Should Know, *State and Local Government Review, Vol. 45, Nr. 4* pp. 240- 254.
  17. Kaplan, D. (2000). Conflict and compromise among borderland identities in northern Italy. *Tijdschrift Voor Economische En Sociale Geografie, 91(1)*, 44–60.
  18. Keating, M. (2003). The Invention of Regions: Political Restructuring and Territorial Government in Western Europe, içinde *State/ Space A Reader*, s. 256-277, Ed. Brenner, N., Jessop, B., Jones, M. ve Macleod, G., Blackwell, Malden, USA.
  19. Keleş, R. (1994). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. Cem Yayınevi. İstanbul.
  20. Martinez, O. (1994), *Border People: Life and Society in the U.S.- Mexico Borderlands*, University of Arizona Press, USA.
  21. Mengi, A. (2007), *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Yerel Yönetimlerle İlgili Düzenlemeler, içinde Yerellik ve Politika Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi*, Ruşen Keleş'e Armağan Serisi, s.101-116, Ed. Mengi, A., İmge Yayınları, Ankara.
  22. Moisiu, S. and Paasi, A. (2013). Beyond State-Centricity: Geopolitics of Changing State Spaces. *Geopolitics, Vol. 18 Nr. 2*, p. 255–266. doi:10.1080/14650045.2012.738729.
  23. Niebuhr, A. (2006). Spatial Effects of European Integration - Do border regions benefit above average?, *The Review of Regional Studies, Vol. 36, No. 3*. pp. 254-278.
  24. Taminnen, T. (2004). Cross-border Cooperation in the Southern Balkans: Local, National or European Identity Politics? *Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 4, No. 3*, pp. 399–418.
  25. O'Dowd, L. (2003). The Changing Significance of European Borders, içinde *New Borders for a Changing Europe*, s. 13-37, Eds. Anderson, J., O'Dowd, L. and Wilson T.M., Frank Cass Publishing, London, Portland, OR, US.
  26. Ricq, C. (2006). *Handbook of Trans- frontier Co-operation*, Council of Europe, http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/local_and_regional_democracy/documentation/library/transfrontier_cooperation/tfc_handbookTC2006_EN.pdf.
  27. Rumford, C. (2012). Towards a Multiperspectival Study of Borders. *Geopolitics, 17(4)*, s. 887–902.
  28. Scott, J. W. (1999). European and North American Contexts for Cross Border Regionalism, *Regional Studies 33(7)*, pp. 605- 617.
  29. Scott, J. W. (2003). Cross-border Governance in the Baltic Sea Region, , içinde *New Borders for a Changing Europe*, s. 136- 154, Eds. Anderson, J., O'Dowd, L. and Wilson T.M., Frank Cass Publishing, London, Portland, OR, US.
  30. Sezgin, E. ve Gezici, F. (2008). Joint Small Projects Fund: Cross Border Co-Operation for Ordinary People, 48. Avrupa Bölge Bilimi Kongresi (ERSA), 27 – 31 Ağustos, 2008, Liverpool.
  31. Smart, A. ve Lin, G. C. S. (2004). Border Management and Growth Coalitions in the Hong Kong Transborder Region, *Identities: Global Studies in Culture and Power, 11*, pp. 377-396.
  32. Sparke, M. (2002). Not a State, But More than a State of Mind: Cascading Cascadias and the Geoeconomics of Cross- Border Regionalism, içinde *Globalization, Regionalization and Cross- Border Regions*, pp. 212- 238, Eds. Perkmann, M. and Sum, N.L., Palgrave MacMillan, Hampshire and New York.
  33. Van Der Veen, A. (1993), *Theory and Practice of Cross-border Cooperation of Local Governments: The Case of the EUREGIO Between Germany and the Netherlands*, içinde *Regional Networks, Border Regions and European Integration*, p.89-95, Eds. Cappelin R. ve Batey, P. W. J., Pion Publishing, Londra.
  34. Vazquez- Castillo, M. T. (2001). Mexico- US Bilateral Planning: Institutions, Planners, Communities, *European Planning Studies, 9(5)*, pp. 649-662.
  35. Virtanen, P., (2004), *Euregios in Changing Europe*, in *Cross- Border Governance in European Union*, eds. Kramsch, O. and Hooper, B., Routledge Publishing, London and New York.
  36. Zartman, I. W. (2010). Introduction: Identity, Movement and Response in Boundaries içinde *Depth and Motion*, p.1-20, Ed. Zartman, I.W., University of Georgia Press, Georgia, US.

İnternet Kaynakları

1. AB, (2010), Consolidated Treaties, Charter of Fundamental Rights, http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=QC3209190, son erişim tarihi 16.10.2012
2. AB Bakanlığı, (2013), Türkiye- AB Mali İşbirliği, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=5&l=1>, son erişim tarihi 19.03.2013
3. AB Bakanlığı, (2013b), Bulgaristan-Türkiye IPA Sınır Ötesi İşbirliği Programı, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=45456&l=1>, son erişim tarihi 03.01.2014
4. AB. (2013), European Neighbourhood Policy (ENP) Overview, http://eeas.europa.eu/enp/index_en.htm, son erişim tarihi 29.12.2013
5. DPT. (2010), Türkiye- Suriye Bölgeler arası İşbirliği Programı Uygulama Rehberi 2010- 2012, http://www.karacdag.org.tr/ContentDownload/Program_Uygulama_Rehberi%20_2010-12_.pdf, son erişim tarihi 31.12.2013

Anahtar sözcükler: Edirne; Kırklareli; merkez-yerel ilişkileri; sınır bölgeleri; sınır ötesi işbirliği.

Key words: Edirne; Kırklareli; central-local relations; border regions; cross border cooperation.